

Government
Equalities Office

Putting equality at the heart of government

**Ymgynghoriad y DU
ar Gynnig y Comisiwn
Ewropeaidd ar gyfer
Cyfarwyddeb Triniaeth
Gyfartal**

**Dogfen
Ymgynghori**

Cynnwys

Cyflwyniad	3
Diben yr ymgynghoriad	3
Amseriad	3
Ymateb i'r ymgynghoriad	3
Rhyddid Gwybodaeth	4
Cefndir	5
Cyfarwyddebau Erthygl 13	5
Unfrydedd	6
Cyd-destun y DU	7
Ymagwedd y Llywodraeth	7
Mesur Cydraddoldeb i Brydain Fawr	8
Y Sefyllfa yng Ngogledd Iwerddon	8
Effaith ar gyfraith y DU	9
Esboniad manwl am y darpariaethau penodol ynghyd â dadansoddiad o ddeddfwriaeth berthnasol y DU	11
Cyflwyniad	11
Erthygl 1 – Diben	11
Erthygl 2 – Cysyniad o wahaniaethu	12
Erthygl 3 – Cwmpas	18
Erthygl 4 – Trin pobl ag anableddau yn gyfartal	20
Erthyglau 5 – 18	22
Atodiad A: Testun Cynnig y Comisiwn Ewropeaidd ar gyfer Cyfarwyddeb Triniaeth Gyfartal fel y'i cyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2008	27
Atodiad B: Dogfennau a dolenni cysylltiedig	42
Atodiad C: Cod Ymarfer yr Adran Busnes, Menter a Diwygio Rheoleiddio ar Ymgynghori	43

Cyflwyniad

Diben yr Ymgynghoriad

Mae'r ddogfen ymgynghori hon yn ceisio'ch barn er mwyn llywio ystyriaeth bellach Llywodraeth y DU o Gyfarwyddeb arfaethedig gan y Comisiwn Ewropeaidd (CE) i wahardd gwahaniaethu ar sail crefydd neu gredo, anabledd, oedran a chyfeiriadedd rhywiol y tu hwnt i faes cyflogaeth a hyfforddiant galwedigaethol.

Mae Llywodraeth y DU am ymgynghori'n benodol ynglŷn ag effaith y Gyfarwyddeb ddrafft yn y meysydd hynny lle mae ei chynigion, neu lle y gallai ei chynigion, fod yn wahanol i ddeddfwriaeth gyfredol ac arfaethedig, ac ynglŷn ag effaith y cynigion ar unigolion, busnesau ac eraill.

Amseriad

Ers cyhoeddi'r testun drafft ym mis Gorffennaf 2008, cynhaliwyd dau gyngor EPSCO a sawl gweithgor i drafod y cynnig. Mae Llywodraeth y DU wedi cyfrannu'n gadarnhaol i'r trafodaethau hyn.

Mae'r rhan fwyaf o Aelod-wladwriaethau wedi arddel safbwynt tebyg i'n safbwynt ninnau ac wedi croesawu'r ffaith bod y Gyfarwyddeb yn anelu at gwblhau'r fframwaith cyfreithiol presennol drwy fynd i'r afael â'r pedair sail dros wahaniaethu sy'n weddill.

Erys llawer o faterion i'w datrys o hyd; mae'r rhan fwyaf o ddirprwyaethau wedi mynegi pryderon ynghylch cwmpas y cynnig, graddau cymhwysedd y Gymuned a chymesuroldb a sybsidiaredd. Mae llawer o ddirprwyaethau wedi gofyn am eglurhad ynghylch effaith ymarferol, ariannol a chyfreithiol y cynnig.

Oherwydd y ffactorau hyn nid yw Llywodraeth y DU yn rhagweld y bydd y gyfarwyddeb ynghyd ag unrhyw gostau cysylltiedig yn dod i rym cyn 2011.

Ymateb i'r ymgynghoriad hwn

Gallwch weld y ddogfen ymgynghori hon a dogfennau cysylltiedig ar-lein yn: www.equalities.gov.uk/international/eu_directive.aspx

Bydd y cyfnod ymgynghori yn parhau o **5 Mai i 28 Gorffennaf 2009**.

Gellir anfon ymatebion dros yr e-bost i: EUDirective@geo.gsi.gov.uk
Nodwch yn glir yn yr e-bost os yw'ch ymateb yn dod o Ogledd Iwerddon.

Gellir anfon copiâu caled i:

EU Directive Consultation Responses
Government Equalities Office
9th Floor, Eland House
Bressenden Place
London SW1E 5DU

Os ydych yn ymateb o Ogledd Iwerddon gellir anfon copiâu caled i:

Equality legislation 2
Room e 307
Castle buildings
Stormont
Belfast BT4 3SR

Wrth ymateb, nodwch a ydych yn ymateb fel unigolyn neu'n cynrychioli barn sefydliad a nodwch pa gwestiynau rydych yn ymateb iddynt. Os byddwch yn ymateb ar ran sefydliad, nodwch yn glir pwy mae'r sefydliad yn ei gynrychioli a, lle y bo'n gymwys, sut y casglwyd barn yr aelodau.

Rhyddid Gwybodaeth

Efallai y bydd angen i'r wybodaeth a anfonir gennych gael ei rhoi i gydweithwyr yn Swyddfa Cydraddoldebau'r Llywodraeth a'i chyhoeddi mewn crynodeb o ymatebion sydd wedi dod i law.

Gellir cyhoeddi neu ddatgelu'r holl wybodaeth a roddir gennych, gan gynnwys gwybodaeth bersonol, os gofynnir i ni wneud hynny o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 neu Ddeddf Diogelu Data 1998. Os ydych am i wybodaeth a ddarperir gennych gael ei thrin yn gyfrinachol, byddwch yn ymwybodol bod Cod Ymarfer statudol, o dan y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth, y mae'n ofynnol i awdurdodau cyhoeddus gydymffurfio ag ef, sy'n ymdrin â goblygiadau cyfrinachedd ymhlith pethau eraill.

Yng ngoleuni hyn, byddai'n ddefnyddiol pe gallech egluro i ni pam y teimlwch fod y wybodaeth a ddarparwyd gennych yn gyfrinachol. Os byddwn yn cael cais i ddatgelu'r wybodaeth, byddwn yn ystyried eich eglurhad yn llawn, ond ni allwn sicrhau y gellir cadw cyfrinachedd ar bob achlysur. Ni chaiff ymwadiad cyfrinachedd awtomatig gan eich system TG ei ystyried, ynddo'i hun, yn gyfrwymol ar yr adran.

Bydd yr adran yn prosesu eich data personol yn unol â'r Ddeddf Diogelu Data ac yn y rhan fwyaf o achosion golyga hyn na chaiff eich data personol ei ddatgelu i drydydd partion.

Cefndir

Cyflwynwyd Erthygl 13 o Gytuniad y CE yn 1997 fel rhan o'r diwygiadau a wnaed i Gytuniad y Gymuned Ewropeaidd fel y'i gosodwyd yng Nghytuniad Amsterdam.

Mae Erthygl 13 yn caniatáu i'r Cyngor Ewropeaidd gymryd camau priodol i wrthsefyll gwahaniaethu ar sail rhyw, tarddiad hiliol neu ethnig, crefydd neu gredo, anabledd, oedran neu gyfeiriadedd rhywiol wrth weithredu'n unfrydol ar gynnig gan y Comisiwn ac ar ôl ymgynghori â Senedd Ewrop.

Mae Cyfarwyddbau blaenorol wedi cynnig diogelwch cynhwysfawr rhag gwahaniaethu ym maes cyflogaeth a hyfforddiant galwedigaethol ar sail rhyw, tarddiad hiliol neu ethnig, oedran, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol a chrefydd neu gredo. Nid oes diogelwch cynhwysfawr ar y seiliau hyn y tu hwnt i faes cyflogaeth a hyfforddiant galwedigaethol. Dim ond ar sail rhyw a tharddiad hiliol neu ethnig mae diogelwch o'r fath yn bodoli.

Cafodd y Gyfarwydddeb Hil¹ ei throsi'n gyfraith y DU yn 2003. Cafodd darpariaethau'r Gyfarwydddeb Cyflogaeth Fframwaith² ynglŷn â chrefydd neu gredo a chyfeiriadedd rhywiol eu trosi'n gyfraith y DU yn 2003 a chafodd y darpariaethau ynglŷn ag oedran ac anabledd eu trosi'n gyfraith y DU yn 2006. Cafodd y Gyfarwydddeb Diwygio Triniaeth Gyfartal³ ei throsi'n gyfraith y DU yn 2005. Cafodd y Gyfarwydddeb Rhywedd⁴ ei throsi'n gyfraith y DU ym mis Ebrill 2008.

Byddai'r Gyfarwydddeb ddrafft yn ymestyn diogelwch rhag gwahaniaethu y tu hwnt i faes cyflogaeth a hyfforddiant galwedigaethol ar sail oedran, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, crefydd neu gredo er mwyn sicrhau bod diogelwch cynhwysfawr ym maes cyflogaeth a thu hwnt.

Byddai'r Gyfarwydddeb ddrafft yn adeiladu ar ymagwedd a chysyniadau'r Cyfarwyddbau presennol ac yn eu datblygu megis:

Gwahaniaethu uniongyrchol
Gwahaniaethu anuniongyrchol
Aflonyddu
Camau hwyluso rhesymol⁵ ar gyfer pobl anabl
Erledigaeth
Baich Prawf

¹ 2000/43/EC.

² 2000/78/EC.

³ Cyfarwydddeb 2002/73/EC, a ddiwygiodd Gyfarwydddeb 76/207/EC. Mae'r Cyfarwyddbau hyn wedi cael eu diwygio'n Gyfarwydddeb 2006/54/EC.

⁴ 2004/113/EC.

⁵ Gelwir camau hwyluso rhesymol yn 'addasiad rhesymol' yn y DU.

Unfrydedd

Bydd y Cyngor Ewropeaidd yn cytuno ar y Gyfarwyddeb hon pan geir unfrydedd. Golyga hyn fod yn rhaid cael consensws ymhlith pob un o'r 27 o Aelod-wladwriaethau er mwyn i'r cynnig gael ei fabwysiadu.

Cyd-destun y DU

Ymagwedd y Llywodraeth

Mae Llywodraeth y DU yn cefnogi nodau'r Gyfarwyddeb i ymestyn diogelwch rhag gwahaniaethu ar sail crefydd neu gredo, anabled, oedran a chyfeiriadedd rhywiol ledled yr UE. Cred y Llywodraeth y gall y Gyfarwyddeb gyfrannu at Ewrop decach, a chryfach felly, drwy ddiogelwch gofynnol cyson ym mhob un o'r Aelod-wladwriaethau.

Bydd Llywodraeth y DU am ddefnyddio ei phrofiad o'r gyfraith gwahaniaethu ddomestig gyfredol, sydd eisoes yn mynd ymhellach na chyfraith gyfredol yr UE, er mwyn gweithio gyda'i phartneriaid i ddatblygu Cyfarwyddeb sy'n gryf ac yn ymarferol ac sy'n osgoi canlyniadau anfwriadol.

Mae polisi cyfle cyfartal y DU yn fater a gadwyd yn ôl ar y cyfan o dan setliad datganoli'r DU mewn perthynas â'r Alban, ac yn fater nas datganolwyd ar y cyfan mewn perthynas â setliad datganoli Cymru. O dan Ddeddf yr Alban 1998 cafodd Senedd yr Alban y pŵer i hyrwyddo cyfle cyfartal, yn enwedig o ran bodloni gofynion cyfle cyfartal. O dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 rhoddwyd dyletswydd ar Weinidogion Cymru i wneud trefniadau priodol gyda'r nod o sicrhau bod eu swyddogaethau'n cael eu harfer gan roi sylw priodol i'r egwyddor y dylai fod cyfle cyfartal i bawb.

Cynhelir yr ymgynghoriad hwn ar y cyd â Gogledd Iwerddon lle mae cyfle cyfartal yn fater a drosglwyddwyd mewn perthynas â Chynulliad Gogledd Iwerddon. Os ydych yn ymateb o Ogledd Iwerddon gellir anfon copiâu caled i:

Equality legislation 2
Room e 307
Castle buildings
Stormont
Belfast
BT4 3SR

Gellir anfon ymatebion dros yr e-bost i: EUDirective@geo.gsi.gov.uk.
Nodwch yn glir yn yr e-bost os yw'ch ymateb yn dod o Ogledd Iwerddon.

Mesur Cydraddoldeb i Brydain Fawr

Yn ei manifesto ar gyfer Etholiad Cyffredinol 2005 ymrwymodd y Llywodraeth i gyflwyno Mesur Cydraddoldeb yn y tymor Seneddol hwn i symleiddio a moderneiddio'r gyfraith gwahaniaethu.

Ym mis Mehefin 2008, yng ngoleuni ymgynghori helaeth, cyhoeddodd y Llywodraeth *'Framework for a Fairer Future –The Equality Bill'* a amlinellodd y cynigion ar gyfer Mesur Cydraddoldeb newydd. Ym mis Gorffennaf 2008 cyhoeddodd y Llywodraeth ymateb i'r ymgynghoriad a gynhaliwyd yn 2007.

Yn y dogfennau hyn esboniwyd bwriad y Llywodraeth i gyflwyno Mesur, a fydd, ynghyd â'i becyn cysylltiedig o fesurau, yn cryfhau diogelwch, hyrwyddo cydraddoldeb a symleiddio'r gyfraith.

Mae cynigion yn y Mesur Cydraddoldeb, a gyhoeddwyd ar 27 Ebrill 2009, yn ymestyn neu'n cysoni diogelwch mewn rhai o'r meysydd lle mae'r Gyfarwyddeb ddrafft yn ceisio cyflwyno darpariaethau. Cyfeiriwyd at feysydd penodol lle mae'r Gyfarwyddeb ddrafft a'r Mesur Cydraddoldeb yn gorgyffwrdd drwy'r ddogfen ymgynghori am y rheswm hwn. Bydd y Llywodraeth yn ystyried ei pholisi yng ngoleuni'r dystiolaeth a ddaw o'r ymgynghoriad hwn.

Bydd y Llywodraeth yn gwneud pob ymdrech i sicrhau bod yr amserlenni ar gyfer gweithredu'r Mesur Cydraddoldeb a'r Gyfarwyddeb a fabwysiedir yn ategu ei gilydd gan leihau costau cydymffurfiaeth. Bydd y Llywodraeth yn ceisio lleihau unrhyw newidiadau yn y gyfraith sydd eu hangen o ganlyniad i'r Gyfarwyddeb.

Y Sefyllfa yng Ngogledd Iwerddon

Mae'r Prif Weinidog a'r dirprwy Brif Weinidog yn ymwybodol o'r datblygiadau deddfwriaethol arfaethedig ym Mhrydain Fawr a'r Gyfarwyddeb ddrafft hon a byddant yn ystyried goblygiadau posibl y rhain i Ogledd Iwerddon maes o law.

Asesu Effaith

Ar hyn o bryd erys cryn ansicrwydd ynghylch effaith y Gyfarwyddeb arfaethedig o ystyried yr ansicrwydd o ran pa sectorau y byddai'n eu cwmpasu a natur yr eithriadau. O dan yr amgylchiadau hyn, ac o ystyried nad oes digon o dystiolaeth wrthrychol gynhwysfawr ar gael ynglŷn â chostau, risgiau a buddiannau gwahardd gwahaniaethu ar sail oedran, nid oes modd cynnig asesiad credadwy o gost a budd. Mae'r asesiad dros dro o effaith ar gael yn: www.equalities.gov.uk/international/eu_directive.aspx

Asesu Effaith ar Gydraddoldeb

Mae Asesiad rhannol o'r Effaith ar Gydraddoldeb wedi cael ei gynnal ar gyfer Cyfarwyddeb arfaethedig yr UE, a ddaeth i'r casgliad y bydd angen Asesiad llawn o'r Effaith ar Gydraddoldeb gan fod Cyfarwyddeb yr UE yn ymwneud yn benodol â phedwar maes cydraddoldeb. Mae'n bolisi gan Swyddfa Cydraddoldebau'r Llywodraeth i gynnal Asesiadau o'r Effaith ar Gydraddoldeb y tu hwnt i'r gofynion statudol ynglŷn â hil, anabledd a rhyw. Caiff yr Asesiad llawn o'r Effaith ar Gydraddoldeb ei gynnal yn ystod y trafodaethau am y Gyfarwyddeb. Mae'r Asesiad rhannol o'r Effaith ar Gydraddoldeb ar gael yn: www.equalities.gov.uk/international/eu_directive.aspx

Effaith ar gyfraith y DU

Mae'r Gyfarwyddeb ddrafft yn cynnig ei gwneud yn anghyfreithlon i wahaniaethu yn erbyn rhywun neu aflonyddu ar rywun ar sail crefydd neu gredo, anabledd, oedran neu gyfeiriadedd rhywiol yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat mewn perthynas â'r canlynol:

- diogelwch cymdeithasol, gan gynnwys nawdd cymdeithasol a gofal iechyd
- manteision cymdeithasol
- addysg
- y gallu i gael nwyddau a gwasanaethau sydd ar gael i'r cyhoedd, gan gynnwys tai

o fewn terfynau'r pwerau a roddwyd i'r Gymuned Ewropeaidd.

Mae'r DU eisoes wedi deddfu i'w gwneud yn ofynnol i wahaniaethu ar sail anabledd, crefydd neu greddo a chyfeiriadedd rhywiol yn y rhan fwyaf o'r meysydd hyn. Ym Mhrydain Fawr gwnaed hyn drwy Ddeddf Gwahaniaethu ar Sail Anabledd 1995, Rhan 2 o Ddeddf Cydraddoldeb 2006 a Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb (Cyfeiriadedd Rhywiol) 2007. Y deddfwriaeth gyfatebol i Ogledd Iwerddon yw Deddf Gwahaniaethu ar Sail Anabledd 1995, Gorchymyn Cyflogaeth a Thriniaeth Deg (Gogledd Iwerddon) 1998, a Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb (Cyfeiriadedd Rhywiol) (Gogledd Iwerddon) 2006.

Fodd bynnag, mae deddfwriaeth y DU yn wahanol i'r cynnig mewn rhai ffyrdd, gan gynnwys:

- Nid yw'r DU wedi deddfu'n benodol i wahardd aflonyddu ar sail anabledd, cyfeiriadedd rhywiol a chrefydd neu greddo yn y meysydd a gynigir yn y Gyfarwyddeb ddrafft
- Mae deddfwriaeth gyfredol y DU yn gosod dyletswyddau ar landlordiaid i wneud addasiadau rhesymol ar gyfer pobl anabl o ran tai. Fodd bynnag byddai'r Gyfarwyddeb ddrafft yn ei gwneud yn ofynnol i'r DU ymestyn y dyletswyddau hyn yn sylweddol
- Byddai'r Gyfarwyddeb ddrafft yn gwahardd gwahaniaethu ar sail oedran wrth ddarparu nwyddau a gwasanaethau. Fodd bynnag, yn amodol ar eithriadau penodol, i'r rhai o dan 18 oed yn benodol, mae hyn yn adlewyrchu bwriad y Llywodraeth i wneud hynny yn y Mesur Cydraddoldeb

Esboniad manwl am y darpariaethau penodol ynghyd â dadansoddiad o ddeddfwriaeth berthnasol y DU

Cyflwyniad

Hoffai'r DU geisio barn ar erthygl 2 – 4 a 15 o'r Gyfarwyddeb ddrafft yn benodol gan mai'r rhain yw'r erthyglau mwyaf perthnasol i Lywodraeth y DU.

Mae cwestiynau'r ymgynghoriad ar ddiwedd pob adran.

Er bod gennym ddiddordeb penodol yn erthyglau 2 – 4 a 15 o'r Gyfarwyddeb ddrafft mae croeso i chi wneud sylwadau ar unrhyw rai o'r erthyglau eraill neu ar y Gyfarwyddeb ddrafft yn ei chyfanrwydd.

Erthygl 1: Diben

Prif ddiben y Gyfarwyddeb yw gwahardd gwahaniaethu ar sail crefydd neu gredo, anabledd, oedran neu gyfeiriadedd rhywiol a rhoi egwyddor triniaeth gyfartal ar waith, y tu hwnt i faes cyflogaeth a hyfforddiant galwedigaethol. Ni fyddai'r Gyfarwyddeb yn gwahardd triniaeth wahanol ar sail rhyw neu hil gan fod diogelwch eisoes ar y seiliau hyn y tu hwnt i faes cyflogaeth a hyfforddiant galwedigaethol.

Deddfwriaeth y DU

Mae deddfwriaeth gan y DU ar hyn o bryd sy'n gwahardd gwahaniaethu ar sail anabledd, crefydd neu gredo a chyfeiriadedd rhywiol wrth ddarparu nwyddau, cyfleusterau a gwasanaethau, addysg, wrth arfer swyddogaethau cyhoeddus ac wrth waredu a rheoli eiddo.

Ar hyn o bryd nid oes gan y DU ddeddfwriaeth sy'n gwahardd gwahaniaethu ar sail oedran y tu hwnt i faes cyflogaeth a hyfforddiant galwedigaethol. Bydd y Mesur Cydraddoldeb, a gyhoeddwyd ar 27 Ebrill 2009, yn gwahardd gwahaniaethu ar sail oedran yn erbyn pobl 18 oed neu drosodd gan y rhai sy'n darparu nwyddau, cyfleusterau a gwasanaethau ac sy'n arfer swyddogaethau cyhoeddus yn y dyfodol.

Ni chred Llywodraeth y DU y dylai unrhyw estyniad i ddeddfwriaeth ynglŷn â gwahaniaethu ar sail oedran gwmpasu plant na darpariaeth addysg mewn ysgolion ac felly nid yw'n bwriadu ymestyn deddfwriaeth wrthwahaniaethol i'r rhai o dan 18 oed.

Rhoddyd ystyriaeth benodol i'r ffordd y gallai deddfwriaeth ynglŷn ag oedran effeithio ar blant (o dan 18 oed). Mae oedran plentyn yn gysylltiedig iawn â'i lefel o ddatblygiad ac angen, rhywbeth nad yw'n wir yn gyffredinol o ran oedran oedolyn. Mae bron bob amser yn briodol trin plant o oed gwahanol mewn ffordd sy'n briodol i'w hoedran a'u datblygiad.

Felly mae'n bwysig bod gwasanaethau i blant yn cael eu teilwra mewn ffordd sy'n briodol i'r oedran dan sylw – mae plentyn teirblwydd oed yn wahanol iawn i blentyn deg oed, neu blentyn yn ei ardddegau. Felly anaml mae egwyddor sylfaenol deddfwriaeth ynglŷn â gwahaniaethu ar sail oedran, sef na ddylid trin pobl yn wahanol ar sail eu hoedran, yn briodol i'r ffordd y trinnir plant.

Yn yr ymgynghoriad ar yr Adolygiad o'r Gyfraith Gwahaniaethu yn 2007, amlinellwyd bwriad y Llywodraeth i beidio â chynnwys plant mewn diogelwch rhag gwahaniaethu ar sail oedran a dadleuodd nifer o ymatebwyr i'r ymgynghoriad yn erbyn y cynnig hwn, dadleuon a ystyriwyd yn ofalus gan Lywodraeth y DU. Fodd bynnag, byddai'r mwyafrif llethol o enghreifftiau a gyflwynwyd fel tystiolaeth yn cael eu cwmpasu eisoes gan deddfwriaeth hawliau dynol gyfredol, y deddfwriaeth gyfredol ynglŷn â gwahaniaethu neu'n fanylach drwy ddyletswyddau'r sector cyhoeddus. Felly mae Llywodraeth y DU yn parhau i gredu nad yw deddfwriaeth ynglŷn â gwahaniaethu ar sail oedran yn ffordd briodol o sicrhau bod anghenion plant yn cael eu diwallu.

Erthygl 2: Cysyniad o wahaniaethu

Erthygl 2.1

Mae'r Gyfarwyddeb ddrafft yn diffinio egwyddor triniaeth gyfartal fel na ddylai fod gwahaniaethu uniongyrchol nac anuniongyrchol ar sail crefydd neu greddo, anabled, oedran neu gyfeiriadedd rhywiol.

Erthygl 2.2

Mae Erthygl 2.2 yn rhoi diffiniadau o wahaniaethu uniongyrchol ac anuniongyrchol.

Mae gwahaniaethu uniongyrchol yn digwydd pan gaiff rhywun ei drin yn llai ffafriol oherwydd oedran, anabledd, crefydd neu gredo neu gyfeiriadedd rhywiol yn unig. Ni ellir cyfiawnhau triniaeth lai ffafriol ar wahân i rai amgylchiadau mewn perthynas â gwahaniaethu ar sail oedran (gweler Erthygl 2.6 isod)

Mae gwahaniaethu anuniongyrchol yn digwydd pan fydd rheol neu arfer, sy'n ymddangos yn niwtral, yn cael effaith arbennig o anfanteisiol mewn gwirionedd ar berson neu grŵp o bobl a chanddynt nodwedd benodol. Nid yw gwahaniaethu o'r fath yn anghyfreithlon lle y gellir ei gyfiawnhau gan nod dilys a lle mae'r modd i gyflawni'r nod hwnnw yn gymesur. Gelwir hyn yn gyfiawnhad gwrthrychol.

Erthygl 2.3

Cydnabyddir aflonyddu fel math o wahaniaethu ac fe'i gwaherddir o dan yr erthygl hon. Byddai aflonyddu yn digwydd pan geir ymddygiad nas dymunir sy'n ymwneud â chrefydd neu gredo, anabledd, oedran neu gyfeiriadedd rhywiol gyda'r nod neu'r effaith o amharu ar urddas unigolyn a chreu amgylchedd bygythiol, gelyniaethus, diraddiol, gwaradwyddus neu dramgwyddus.

Erthygl 2.4

Mae'r Gyfarwyddeb ddrafft yn nodi y caiff unrhyw gyfarwyddyd i wahaniaethu ar sail crefydd neu gredo, anabledd, oedran neu gyfeiriadedd rhywiol ei ddsbarthu'n achos o wahaniaethu.

Erthygl 2.5

Mae gwrthod cymryd camau hwyluso rhesymol (a elwir yn addasiad rhesymol yn y DU) yn cael ei ddiffinio'n fath o wahaniaethu am y tro cyntaf mewn Cyfarwyddeb Ewropeaidd. Mae hon yn gryfach na'r Gyfarwyddeb Cyflogaeth Fframwaith, a roddodd y dewis i Aelod-wladwriaethau o fynd i'r afael â gwahaniaethu anuniongyrchol drwy weithredu addasiadau rhesymol.

Yn y DU mae'r methiant i weithredu addasiadau rhesymol eisoes yn sefydledig fel math o wahaniaethu.

Erthygl 2.6

Fel y Gyfarwyddeb Cyflogaeth Fframwaith, mae'r Gyfarwyddeb ddrafft yn caniatáu i wahaniaethu uniongyrchol ar sail oedran gael ei gyflawni'n wrthrychol fel sy'n digwydd ar gyfer gwahaniaethu anuniongyrchol.

Erthygl 2.7

O ran darparu gwasanaethau ariannol, mae'r Gyfarwyddeb ddrafft yn caniatáu i Aelod-wladwriaethau wneud gwahaniaethau cymesur mewn triniaeth, sef o dan amgylchiadau lle mae'r defnydd o oedran neu anabledd yn ffactor allweddol wrth asesu risg yn seiliedig ar ddata ystadegol neu actiwaraid perthnasol a chywir.

Mae cwmni yswiriant yn codi premiymau uwch ar yrwyr o dan 25 oed. Os yw'r penderfyniad hwn yn seiliedig ar asesiad risg o ddata ystadegol perthnasol a chywir sy'n dangos bod y grŵp oedran hwnnw yn fwy tebygol o gael damweiniau na gyrwyr dros 25 oed gellid caniatáu hyn.

Erthygl 2.8

Ni fyddai'r Gyfarwyddeb ddrafft yn effeithio ar fesurau cenedlaethol sy'n seiliedig ar ddiogelwch cyhoeddus, trefn gyhoeddus ac atal troseddau, diogelwch iechyd na hawliau na rhyddid pobl eraill.

Deddfwriaeth y DU

Mae deddfwriaeth y DU ynglŷn â gwahaniaethu yn gyffredinol yn gwahardd gwahaniaethu uniongyrchol, gwahaniaethu anuniongyrchol, erledigaeth ac aflonyddu ar y seiliau perthnasol.

Ond nid oes unrhyw ddarpariaethau statudol ynglŷn ag aflonyddu y tu hwnt i faes cyflogaeth a hyfforddiant galwedigaethol ar sail crefydd neu gredo neu gyfeiriadedd rhywiol.

Mae'r sefyllfa o ran gwahaniaethu ar sail anabledd yn wahanol, ond yn gyffredinol, mae deddfwriaeth y DU yn gwahardd gwahaniaethu ar sail anabledd (sydd ychydig yn wahanol i'r math arferol o wahaniaethu anuniongyrchol), a'r methiant i wneud addasiadau rhesymol, yn ogystal ag erledigaeth. Bydd y Mesur Cydraddoldeb a gyhoeddwyd yn ddiweddar yn cyflwyno darpariaethau i wahardd aflonyddu ar sail anabledd.

Oherwydd nad yw strwythur deddfwriaeth y DU ynglŷn ag anabledd yn dilyn y model uniongyrchol ac anuniongyrchol 'clasurol' o ddeddfwriaeth ym maes gwahaniaethu, byddai'r Gyfarwyddeb fel y'i drafftwyd yn gofyn am newidiadau sylweddol i'r deddfwriaeth. Fodd bynnag, yng nghyd-destun dyfarniad diweddar yn Nhŷ'r Arglwyddi ac wrth baratoi ar gyfer y Mesur Cydraddoldeb, mae'r Llywodraeth wedi cynnal ymgynghoriad yn ddiweddar ar y cynnig i fabwysiadu'r cysyniad o ddiogelwch rhag gwahaniaethu

anuniongyrchol ar gyfer anabledd yn y Mesur. Mewn ymatebion i'r ymgynghoriad mynegwyd y farn na fyddai mabwysiadu gwahaniaethu anuniongyrchol, ynddo'i hun, yn rhoi'r diogelwch rhag gwahaniaethu y mae'r Llywodraeth yn ei geisio i bobl anabl. Ar ôl ystyried yr ymatebion, mae'r Llywodraeth wedi penderfynu cynnwys darpariaeth yn y Mesur Cydraddoldeb ar gyfer diogelu rhag gwahaniaethu sy'n codi o anabledd person anabl, yn ogystal â chyflwyno gwahaniaethu anuniongyrchol i roi diogelwch digonol.

Mae deddfwriaeth gyfredol y DU yn cynnwys sawl eithriad a ystyriwyd yn angenrheidiol i gydbwyso hawliau sylfaenol grwpiau gwahanol a allai wrthdaro. Er enghraifft, lluniwyd deddfwriaeth ddomestig i gael cydbwysedd rhwng hawliau Erthygl 8 y Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol (yr hawl am barch tuag at fywyd preifat a theuluol) pobl hoyw, lesbaidd a deurywiol â hawliau Erthygl 9 (rhyddid meddwl, cydwybod a chrefydd) pobl eraill, gan gynnwys darparwyr gwasanaethau ac iddynt ethos crefyddol, ynghyd â hawliau Erthygl 10 (rhyddid mynegiant) y ddau grŵp.

Yn ystod y cyd-drafodaethau bydd Llywodraeth y DU yn ceisio sicrhau bod y Gyfarwyddeb yn gydnaws â hawliau Aelod-wladwriaethau i gydbwyso'r hawliau hyn yn y Confensiwn.

Mae'r Gyfarwyddeb hon yn cynnig dileu aflonyddu ar sail oedran, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol a chrefydd neu gredo. Ym Mhrydain Fawr, ystyriwyd y cynnig hwn yn flaenorol fel rhan o'r ymgynghoriad cynhwysfawr ar gyfer y Mesur Cydraddoldeb. Penderfynwyd peidio â'i gynnwys ar sail cyfeiriadedd rhywiol a chrefydd neu gredo gan na nododd yr ymgynghoriad fod angen diogelwch o'r fath, yn ogystal â'r diogelwch a roddwyd eisoes drwy wahaniaethu uniongyrchol ac anuniongyrchol.

Bydd y Mesur Cydraddoldeb yn gwahardd gwahaniaethu ar sail oedran na ellir ei gyfiawnhau yn erbyn pobl 18 oed neu drosodd gan y rhai sy'n darparu nwyddau, cyfleusterau a gwasanaethau ac sy'n arfer swyddogaethau cyhoeddus. Bydd modd cynnig cyfiawnhad gwrthrychol dros wahaniaethu uniongyrchol ar sail oedran. Bydd hefyd ymgynghori pellach ynglŷn â'r eithriadau y bydd eu hangen o bosibl i sicrhau y gall arferion ar sail oedran y gellir eu cyfiawnhau, megis y canlynol, barhau heb berygl o her.

- pasiau bws am ddim i bobl dros 60 oed
- prisiau gostyngol am deithio ar y rheilffyrdd i bobl ifanc
- triniaeth wahanol ar sail oedran wrth ddarparu gwasanaethau ariannol, lle y gellir cyfiawnhau hynny

- triniaeth wahanol ar sail oedran wrth werthu tai cymdeithasol, lle y gellir cyfiawnhau hynny i gadw stoc o eiddo sy'n addas ar gyfer grwpiau oedran penodol

Yn ystod y cyd-drafodaethau, bydd Llywodraeth y DU yn ceisio sicrhau bod y mathau hyn o eithriad yn gydnaws â'r Gyfarwyddeb.

Yn y DU, bydd eithriadau penodol i'r gyfraith newydd ar sail oedran yn cael eu nodi mewn Rheoliadau a wneir o dan bŵer yn y Mesur Cydraddoldeb (bydd y Rheoliadau yn diwygio'r Ddeddf Cydraddoldeb). Er mwyn rhoi amser i ddarparwyr gwasanaethau fynd i'r afael â'r materion ymarferol a sefydliadol bydd cyfnod pontio cyn i'r gwaharddiadau ddod i rym.

Cwestiwn:

Ar hyn o bryd nid yw Llywodraeth y DU yn bwriadu ymestyn diogelwch annibynnol rhag aflonyddu ar sail crefydd neu gredo a chyfeiriadedd rhywiol y tu hwnt i faes cyflogaeth a hyfforddiant galwedigaethol. Gofynnodd y Llywodraeth am dystiolaeth o'r angen am hyn yn ystod yr ymgynghoriad cyhoeddus blaenorol ar y cynigion ar gyfer Mesur Cydraddoldeb newydd ym Mhrydain Fawr yn 2007 ond nis darparwyd. Fodd bynnag hoffem glywed a oes unrhyw dystiolaeth ychwanegol newydd sy'n awgrymu bod angen y ddeddfwriaeth hon.

- 1) Pa dystiolaeth ddiweddar sydd gennych o achosion o aflonyddu a fyddai'n cael eu gwahardd yn rhinwedd y Gyfarwyddeb ond na fyddent yn cael eu gwahardd ar hyn o bryd gan gyfraith gwahaniaethu'r DU ar sail a) crefydd neu gredo a b) cyfeiriadedd rhywiol?
- 2) A ydych yn cefnogi'r cynnig yn y Gyfarwyddeb i ymestyn diogelwch rhag aflonyddu ar sail a) crefydd neu gredo a b) cyfeiriadedd rhywiol? Eglurwch pam.
- 3) A oes gennych bryderon ynglŷn â'r cynnig? Eglurwch pam.

Mae Llywodraeth y DU yn ymrwymedig i wahardd gwahaniaethu ar sail oedran yn erbyn oedolion yn dilyn ymgynghoriad yr Adolygiad o'r Gyfraith Gwahaniaethu. Cred y Llywodraeth y dylid caniatáu triniaeth wahanol ar sail oedran wrth ddarparu gwasanaethau ariannol a gwasanaethau eraill lle y gellir cyfiawnhau hynny.

Bydd Swyddfa Cydraddoldebau'r Llywodraeth yn ymgynghori yn ystod yr haf ar yr egwyddorion a'r polisi i fynd i'r afael â gwahaniaethu ar sail oedran yn erbyn pobl 18 oed neu drosodd na ellir ei gyfiawnhau. Cyn penderfynu ar bolisi domestig, a gaiff ei lunio ar ôl yr ymgynghoriad ar oedran, rydym yn ceisio barn ragarweiniol er mwyn llywio trafodaethau â phartneriaid yn Ewrop.

- 4) Pa driniaeth wahanol ar sail oedran y gellir ei chyfiawnhau wrth ddarparu gwasanaethau'n gyffredinol a gwasanaethau ariannol yn benodol? Rhowch dystiolaeth i ategu'ch ateb.
- 5) Beth, yn eich barn chi, fyddai'r ffordd orau i'r Gyfarwyddeb adlewyrchu'r bwriad i ddileu gwahaniaethu ar sail oedran na ellir ei gyfiawnhau mewn gwasanaethau'n gyffredinol ac mewn gwasanaethau ariannol yn benodol?

Erthygl 3: Cwmpas

Mae'r Gyfarwydddeb yn gwahardd gwahaniaethu ar sail crefydd neu gredo, anabledd, oedran neu gyfeiriadedd rhywiol yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat mewn perthynas â'r canlynol:

- diogelwch cymdeithasol, gan gynnwys nawdd cymdeithasol a gofal iechyd
- manteision cymdeithasol
- addysg
- y gallu i gael nwyddau a gwasanaethau sydd ar gael i'r cyhoedd, gan gynnwys tai

o fewn terfynau'r pwerau a roddwyd i'r Gymuned Ewropeaidd.

Golyga hyn mai dim ond gwahaniaethu yn y meysydd hyn i'r graddau y mae gan y Gymuned gymhwysedd y gall y Gyfarwydddeb ei wahardd. Felly, er enghraifft, o dan Erthygl 149 o'r Cytuniad, mae cymhwysedd y Gymuned yn gyfyngedig i gyfrannu at ddatblygu addysg o safon ac annog a chynorthwyo Aelod-wladwriaethau o ran eu cyfrifoldeb eu hunain am gynnwys addysgu, a threfnu cyfundrefnau addysgol, gan gynnwys darparu addysg anghenion arbennig. Yn yr un modd, fe'i gwnaed yn glir o dan Erthygl 152(5) o'r Cytuniad mai mater i Aelod-wladwriaethau yw trefnu a darparu gwasanaethau iechyd a gofal meddygol.

O ran mynediad at nwyddau a gwasanaethau, dim ond gweithgareddau proffesiynol neu fasnachol a gwmpesir, p'un a ydynt yn cael eu darparu gan y sector preifat, y sector cyhoeddus neu'r sector gwirfoddol. Nod y Gyfarwydddeb ddrafft yw sicrhau na chaiff trafodion rhwng unigolion preifat sy'n gweithredu'n breifat eu cwmpasu.

Byddai trafodion preifat yn cynnwys:

- gosod ystafell ar rent i letywr mewn tŷ preifat;
- gwerthu nwyddau sy'n eiddo preifat megis ceir, setiau teledu neu gyfarpar tŷ.

Mae'r Gyfarwydddeb ddrafft yn caniatáu ar gyfer gwahaniaethau mewn triniaeth o ran mynediad at sefydliadau addysg ar sail crefydd neu gredo.

Nodir yn benodol bod y meysydd canlynol y tu hwnt i gwmpas y Gyfarwyddeb ddrafft:

- Statws priodasol, teuluol a hawliau cenhedlu
- Gwahaniaethau mewn triniaeth ar sail cenedligrwydd
- Cyfreithiau cenedlaethol sy'n ymwneud â natur seciwlar y Wladwriaeth a'i sefydliadau

Deddfwriaeth y DU

Mae deddfwriaeth ynglŷn â gwahaniaethu yn y DU yn gwahardd gwahaniaethu yn y meysydd canlynol yn gyffredinol: cyflogaeth (a meysydd sy'n gysylltiedig â chyflogaeth); hyfforddiant galwedigaethol (gan gynnwys addysg bellach ac uwch); addysg mewn ysgolion; darpariaeth nwyddau, cyfleusterau a gwasanaethau; clybiau aelodau preifat; gwaredu a rheoli eiddo; ac arfer swyddogaethau cyhoeddus (er nad yw darpariaeth yn unffurf yn y meysydd hyn mewn perthynas â'r seiliau a ddiogelir gan gyfraith gwahaniaethu). Mae deddfwriaeth benodol hefyd yn gosod rhwymedigaethau cadarnhaol ar awdurdodau cyhoeddus i hyrwyddo cyfle cyfartal.

Mae gan y DU rai pryderon ynglŷn â graddau cymhwysedd y Gymuned mewn perthynas â rhai elfennau o'r Gyfarwyddeb ddrafft y tu hwnt i'r cyflenwad o nwyddau, cyfleusterau a gwasanaethau. Cred y DU ei bod yn bwysig bod Aelod-wladwriaethau yn cadw'r gallu i benderfynu ar y trefniadau ar gyfer darparu gwasanaethau cyhoeddus.

Er bod y DU yn cefnogi nodau'r Gyfarwyddeb, rydym yn pryderu y gallai cyfeiriad penodol at dai arwain at oblygiadau anffafriol i ddarparwyr tai ac y gallai gyfyngu ar opsiynau pobl yn groes i'r hyn a fwriedir.

Nid ydym yn cynnig gwahardd gwahaniaethu ar sail oedran o ran gwaredu a rheoli tai cymdeithasol fel rhan o'r Mesur Cydraddoldeb, gan nad ydym wedi gweld unrhyw dystiolaeth o wahaniaethu niweidiol.

Cwestiynau:

- 6) O gofio terfynau cymhwysedd y Gymuned, ac ar yr amod y ceir eglurhad ynglŷn â'r cynigion mewn perthynas â thai, fel y'i disgrifir uchod, a allwch roi enghreifftiau o effeithiau ymarferol y Gyfarwyddeb yn y meysydd canlynol:
 - gofal iechyd
 - addysg
 - tai

- 7) A oes gennych unrhyw dystiolaeth am unrhyw wahaniaethu niweidiol ar sail oedran o ran darparu tai cymdeithasol?

Erthygl 4: Trin pobl ag anabledau yn gyfartal

Mae'r Erthygl hon yn gosod rhwymedigaeth gyffredinol a rhwymedigaeth benodol i sicrhau y caiff pobl anabl eu trin yn gyfartal mewn perthynas â'r nwyddau a'r gwasanaethau a gwmpesir yn y Gyfarwyddeb ddrafft.

Mae'r rhwymedigaeth gyffredinol yn ei gwneud yn ofynnol i gamau, gan gynnwys addasiadau priodol, gael eu cymryd ymlaen llaw ('drwy ragflaenori') er mwyn sicrhau mynediad effeithiol i bobl anabl at ddiogelwch cymdeithasol, manteision cymdeithasol, gofal iechyd, addysg a nwyddau a gwasanaethau sydd ar gael i'r cyhoedd – gan gynnwys tai. Mae'r rhwymedigaeth gyffredinol hon yn ddarostyngedig i amodau lle y byddai'n gosod baich anghymesur neu lle y byddai'n gofyn am newidiadau sylfaenol i'r cynnyrch neu'r gwasanaeth.

Y rhwymedigaeth benodol yw dyletswydd i gymryd camau lle y bo eu hangen yn ôl yr achos unigol er mwyn sicrhau mynediad anwahaniaethol effeithiol. Gelwir hyn yn 'camau hwyluso rhesymol' (a elwir yn 'addasiad rhesymol' yn y DU), a byddai'n cynnwys gwneud addasiadau priodol. Mae'r rhwymedigaeth, sy'n ddarostyngedig i amodau lle y byddai'n gosod baich anghymesur, yn darparu bod gwrthod cymryd camau hwyluso rhesymol yn fath o wahaniaethu.

Gellid dehongli bod y Gyfarwyddeb ddrafft yn ei gwneud yn ofynnol i addasu eiddo newydd ac eiddo sy'n bodoli eisoes, gan gynnwys tai ac felly gallai gael effaith bellgyrhaeddol ar ddarparwyr tai gan gynnwys y rhai yn y sector preifat.

Mae Erthygl 4 yn rhestru nifer o ffactorau y dylid eu hystyried er mwyn asesu a fyddai'r mesurau sy'n ofynnol uchod (mynediad drwy ragflaenori a chamau hwyluso rhesymol) yn gosod baich anghymesur, sef maint ac adnoddau'r sefydliad, ei natur, y gost amcangyfrifedig, cylch bywyd y nwyddau, a gwasanaethau, a buddiannau posibl gwell mynediad i bobl anabl. Nid yw'r rhestr yn gynhwysfawr.

Deddfwriaeth y DU

Mae Deddf Gwahaniaethu ar Sail Anabledd 1995 yn cynnig diogelwch cynhwysfawr rhag gwahaniaethu i bobl anabl ac mae'n cynnwys dyletswydd, yn y rhan fwyaf o achosion, i wneud addasiadau rhesymol rhagflaenorol ar gyfer pobl anabl. Mewn perthynas ag eiddo, nid yw'r ddyletswydd i wneud addasiadau rhesymol yn un ragflaenorol. Dim ond mewn perthynas â pherson anabl unigol a lle y gofynnwyd am yr addasiad y mae'n gymwys. At hynny, nid yw'r ddyletswydd yn ei gwneud yn ofynnol i landlordiaid na rheolwyr eiddo gosod wneud addasiadau i'r eiddo hwnnw.

Nid yw'r Ddeddf yn gymwys i weithgynhyrchu na chynllunio cynhyrchion am nad ydynt yn ymwneud â darparu gwasanaethau'n uniongyrchol i'r cyhoedd. Byddai gan y DU bryderon ynglŷn ag unrhyw ofynion i gymhwyso darpariaethau'r Gyfarwyddeb, yn enwedig y ddyletswydd i wneud addasiadau rhesymol, at weithgynhyrchwyr nwyddau neu gynhyrchion. Byddai'n anodd nodi addasiadau rhesymol a fyddai'n ei gwneud yn bosibl i eitem a weithgynhyrchwyd gael ei defnyddio gan amrywiaeth o bobl gydag amrywiaeth o namau gwahanol. Byddai hefyd yn rhoi gweithgynhyrchwyr yn y DU o dan anfantais gystadleuol o'u cymharu â'r rhai mewn gwladwriaethau y tu allan i'r UE.

Mae'r Ddeddf yn darparu nad yw addasiadau rhesymol i gerbydau trafndiaeth yn cynnwys camau a fyddai'n golygu addasu neu dynnu un o nodweddion cerbyd, a hynny am fod y Ddeddf yn darparu ar gyfer sefydlu safonau dylunio hygyrchedd penodol ar gyfer cerbydau trafndiaeth. Mae rheoliadau hygyrchedd ar waith ar gyfer bysiau, coetsys a cherbydau rheilffyrdd ac mae dyddiadau terfynol wedi cael eu pennu pryd y bydd yn rhaid i bob cerbyd gydymffurfio â'r rheoliadau hyn. Mae Safonau Technegol Ewropeaidd ynglŷn â hygyrchedd bellach wedi disodli safonau'r DU ar gyfer cerbydau rheilffyrdd trwm. Nid yw hygyrchedd cerbydau trafndiaeth eraill, megis tacsis, awyrennau a llongau, yn cael ei reoleiddio ar hyn o bryd.

Noda Erthygl 4.3 o'r Gyfarwyddeb: 'this Directive shall be without prejudice to the provisions of Community law or national rules covering the accessibility of particular goods or services.' Byddai hyn yn caniatáu i safonau hygyrchedd y DU neu'r UE gyd-fodoli â'r Gyfarwyddeb. Wrth weithredu'r Gyfarwyddeb hon, byddai Llywodraeth y DU am sicrhau bod ymagwedd gyfredol y Ddeddf yn parhau fel y bydd cydymffurfiaeth â'r safonau hyn yn ddigon i gydymffurfio ag Erthygl 4 o'r Gyfarwyddeb.

Cwestiynau:

Gweithgynhyrchu a dylunio cynhyrchion

- 8) A ddylai prosesau gweithgynhyrchu a dylunio cynhyrchion gael eu cwmpasu gan ofynion y Gyfarwyddeb?
- 9) Pa anawsterau y gallech eu rhagweld?

Cerbydau trafndiaeth

- 10) A ydych yn cefnogi'r cynnig y dylai Erthygl 4 fod yn gymwys i gerbydau trafndiaeth nad ydynt wedi'u cwmpasu gan reoliadau hygrychedd penodol?

- 11) A oes gennych bryderon ynglŷn â'r cynnig? Eglurwch pam.

Gellid dehongli bod y cynnig yn golygu y dylai hygrychedd drwy ragflaenori fod yn gymwys mewn perthynas ag eiddo newydd ac eiddo sy'n bodoli eisoes.

- 12) A ydych yn cefnogi'r cynnig? Eglurwch pam.

- 13) A oes gennych bryderon ynglŷn â'r cynnig? Eglurwch pam.

Gellid dehongli bod y cynnig yn golygu y dylai'r gofyniad i gymryd camau hwyluso rhesymol ar gyfer pobl anabl mewn achos penodol ei gwneud yn ofynnol i landlordiaid a rheolwyr eiddo gosod wneud addasiadau i'r eiddo hwnnw.

- 14) A ydych yn cefnogi'r cynnig hwn? Eglurwch pam.

- 15) A oes gennych bryderon ynglŷn â'r cynnig? Eglurwch pam.

Erthyglau 5 – 18

Mae croeso i chi wneud sylwadau ar erthyglau 5 – 18 sy'n debyg i Gyfarwyddbau Erthygl 13 blaenorol

Hoffem glywed barn unigolion ar Erthygl 15 yn benodol, gan fanylu ar yr amserlen arfaethedig i weithredu'r Gyfarwydddeb.

Erthygl 5: Camau cadarnhaol

Mae'n caniatáu i Aelod-wladwriaethau gadw neu addasu mesurau penodol i atal anfanteision sy'n gysylltiedig â chrefydd neu gredo, anabled, oedran neu gyfeiriadedd rhywiol neu wneud iawn amdanynt.

Erthygl 6: Gofynion sylfaenol

Mae'n caniatáu i Aelod-wladwriaethau roi mwy o ddiogelwch nas gwarantwyd yn y Gyfarwydddeb, ac mae'n cadarnhau na ddylid lleihau'r lefel o ddiogelwch rhag gwahaniaethu a roddwyd gan Aelod-wladwriaethau eisoes wrth weithredu'r Gyfarwydddeb.

Erthygl 7: Amddiffyn hawliau

Mae'n ei gwneud yn ofynnol i Aelod-wladwriaethau sicrhau bod gweithdrefnau barnwrol a/neu weinyddol (a allai gynnwys gweithdrefnau cymodi) ar gael i bawb sy'n ystyried eu bod wedi cael cam oherwydd methiant i gymhwyso egwyddor triniaeth gyfartal, hyd yn oed ar ôl i'r berthynas lle yr honnir bod yr achos o wahaniaethu wedi codi i ben.

Mae'n rhaid i Aelod-wladwriaethau hefyd sicrhau y gall cymdeithasau, sefydliadau neu endidau cyfreithiol eraill, sydd â diddordeb dilys mewn sicrhau y cydymffurfir â darpariaethau'r Gyfarwydddeb hon, gymryd rhan, naill ai ar ran yr achwynydd neu i'w gynorthwyo, gyda'i gymeradwyaeth, mewn unrhyw weithdrefn farnwrol a/neu weinyddol y darperir ar ei chyfer er mwyn gorfodi rhwymedigaethau o dan y Gyfarwydddeb hon.

Erthygl 8: Baich prawf

Mae'n gwrth-droi'r baich prawf arferol ac mae'n ei gwneud yn ofynnol i Aelod-wladwriaethau gymryd y cyfryw gamau ag sydd eu hangen i sicrhau, pan fydd pobl sy'n ystyried eu bod wedi cael cam oherwydd methiant i gymhwyso egwyddor triniaeth gyfartal iddynt yn cadarnhau, gerbron llys neu awdurdod cymwys arall, ffeithiau y gellir tybio yn seiliedig arnynt bod achos o wahaniaethu uniongyrchol neu anuniongyrchol wedi codi, bod yn rhaid i'r atebydd brofi na fu achos o dorri'r gwaharddiad ar wahaniaethu.

Erthygl 9: Erledigaeth

Mae'n ei gwneud yn ofynnol i Aelod-wladwriaethau gyflwyno mesurau yn eu systemau cyfreithiol cenedlaethol i ddiogelu unigolion rhag unrhyw driniaeth anffafriol neu ganlyniad anffafriol fel ymateb i gŵyn neu gamau cyfreithiol gyda'r nod o orfodi cydymffurfiaeth ag egwyddor triniaeth gyfartal.

Erthygl 10: Lledaenu gwybodaeth

Mae'n ei gwneud yn ofynnol i Aelod-wladwriaethau sicrhau bod darpariaethau a fabwysiadwyd yn rhinwedd y Gyfarwyddeb hon, a Chyfarwyddebau blaenorol, yn cael eu dwyn i sylw'r bobl yr effeithir arnynt.

Erthygl 11: Deialog gyda rhanddeiliaid perthnasol

Mae'n ei gwneud yn ofynnol i Aelod-wladwriaethau annog deialog gyda rhanddeiliaid perthnasol, yn enwedig sefydliadau anllywodraethol, sydd â diddordeb mewn cyfrannu at yr ymgyrch yn erbyn gwahaniaethu.

Erthygl 12: Cyrff i hyrwyddo triniaeth gyfartal

Mae'n ei gwneud yn ofynnol i Aelod-wladwriaethau sefydlu corff cenedlaethol i hyrwyddo triniaeth gyfartal i bawb heb wahaniaethu ar sail crefydd neu gredo, anabled, oedran neu gyfeiriadedd rhywiol.

Y corff ym Mhrydain Fawr sydd â'r cyfrifoldeb a'r pwerau perthnasol yw'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, ac yng Ngogledd Iwerddon y corff yw Comisiwn Cydraddoldeb Gogledd Iwerddon.

Erthygl 13: Cydymffurfio

Mae'n ei gwneud yn ofynnol i Aelod-wladwriaethau:

- Diddymu unrhyw ddeddfau, rheoliadau a darpariaethau gweinyddol sy'n groes i egwyddor triniaeth gyfartal.
- Datgan y bydd unrhyw ddarpariaethau cytundebol, rheolau mewnol ymgymeriadau, a rheolau ynglŷn â chymdeithasau sy'n gwneud elw neu rai nid er elw sy'n groes i egwyddor triniaeth gyfartal yn cael eu dirymu neu eu diwygio.

Erthygl 14: Cosbau

Mae'n ei gwneud yn ofynnol i Aelod-wladwriaethau osod rheolau ar gosbau sy'n gymwys i dorri'r darpariaethau cenedlaethol a fabwysiedir yn unol â'r Gyfarwyddeb hon, a chymryd pob cam angenrheidiol i sicrhau eu bod yn cael eu cymhwyso. Gall cosbau gynnwys talu iawndal, na chaiff ei gyfyngu drwy osod terfyn uchaf ymlaen llaw, ac mae'n rhaid iddynt fod yn effeithiol, yn gymesur ac yn anghymhellol.

Erthygl 15: Gweithredu

Mae darpariaeth yn gosod yr amserlen ar gyfer gweithredu yn gyffredin i bob Cyfarwyddeb. Mae'r erthygl hon yn rhoi cyfnod o ddwy flynedd i'r Aelod-wladwriaethau drosi'r Gyfarwyddeb yn gyfraith gwlad ac i gyflwyno testunau'r gyfraith i'r Comisiwn. Caiff Aelod-wladwriaethau ddarparu mai dim ond am bedair blynedd ar ôl mabwysiadu'r Gyfarwyddeb y bydd y rhwymedigaeth i sicrhau mynediad effeithiol i bobl anabl yn gymwys.

Erthygl 16: Rhoi adroddiad

Mae'n ei gwneud yn ofynnol i Aelod-wladwriaethau gyflwyno i'r Comisiwn Ewropeaidd, erbyn dyddiad penodol a phob pum mlynedd wedi hynny, y cyfryw wybodaeth ag sy'n angenrheidiol i ganiatáu i'r Comisiwn lunio adroddiad i Senedd Ewrop a'r Cyngor Ewropeaidd ar gymhwyso'r Gyfarwyddeb hon.

Mae hefyd yn rhoi rhai manylion ynglŷn â sut y dylai adroddiad y Comisiwn gael ei lunio a beth y dylai ei gwmpasu.

Erthygl 17: Dod i rym

Mae'n nodi y daw'r Gyfarwyddeb i rym ar y diwrnod y caiff ei chyhoeddi yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd.

Erthygl 18: Cyfeirio

Mae'n nodi bod y Gyfarwyddeb wedi'i chyfeirio at yr Aelod-wladwriaethau.

Cwestiynau:

Erthygl 15

Mae'r Gyfarwyddeb fel y'i drafftir ar hyn o bryd yn rhoi dwy flynedd i Aelod-wladwriaethau drosi'r Gyfarwyddeb yn gyfraith gwlad, a phedair blynedd yn achos mynediad effeithiol i bobl anabl.

16) A yw'r amserlen arfaethedig yn realistig yn eich barn chi?

17) Pa anawsterau y byddai'n eu hachosi, os o gwbl?

Mae croeso i chi wneud sylwadau ar unrhyw rai o'r erthyglau eraill neu ar y Gyfarwyddeb ddrafft yn ei chyfanrwydd.

Atodiad A

Testun Cynnig y Comisiwn Ewropeaidd ar gyfer Cyfarwyddeb Triniaeth Gyfartal fel y'i cyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2008

Proposal for a

COUNCIL DIRECTIVE

on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation

The Council of the European Union,

Having regard to the Treaty establishing the European Community, and in particular Article 13(1) thereof,

Having regard to the proposal from the Commission⁶,

Having regard to the opinion of the European Parliament⁷,

Having regard to the opinion of the European Economic and Social Committee⁸,

Having regard to the opinion of the Committee of the Regions⁹,

Whereas:

- (1) In accordance with Article 6 of the Treaty on European Union, the European Union is founded on the principles of liberty, democracy, respect for human rights and fundamental freedoms, and the rule of law, principles which are common to all Member States and it respects fundamental rights, as guaranteed by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and as they result from the constitutional traditions common to the Member States, as general principles of Community law.
- (2) The right to equality before the law and protection against discrimination for all persons constitutes a universal right recognised by the Universal Declaration of Human Rights, the United Nations Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against

⁶ OJ C , , t . .

⁷ OJ C , , t . .

⁸ OJ C , , t . .

⁹ OJ C , , t . .

Women, the International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination, the United Nations Covenants on Civil and Political Rights and on Economic, Social and Cultural Rights, the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the European Social Charter, to which [all] Member States are signatories. In particular, the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities includes the denial of reasonable accommodation in its definition of discrimination.

- (3) This Directive respects the fundamental rights and observes the fundamental principles recognised in particular by the Charter of Fundamental Rights of the European Union. Article 10 of the Charter recognises the right to freedom of thought, conscience and religion; Article 21 prohibits discrimination, including on grounds of religion or belief, disability, age or sexual orientation; and Article 26 acknowledges the right of persons with disabilities to benefit from measures designed to ensure their independence.
- (4) The European Years of Persons with Disabilities in 2003, of Equal Opportunities for All in 2007, and of Intercultural Dialogue in 2008 have highlighted the persistence of discrimination but also the benefits of diversity.
- (5) The European Council, in Brussels on 14 December 2007, invited Member States to strengthen efforts to prevent and combat discrimination inside and outside the labour market¹⁰.
- (6) The European Parliament has called for the extension of the protection of discrimination in European Union law¹¹.
- (7) The European Commission has affirmed in its Communication 'Renewed social agenda: Opportunities, access and solidarity in 21st century Europe'¹² that, in societies where each individual is regarded as being of equal worth, no artificial barriers or discrimination of any kind should hold people back in exploiting these opportunities.

¹⁰ Casgliadau'r Llywyddiaeth yn y Cyngor Ewropeaidd ym Mrwsel 14 Rhagfyr 2007, pwynt 50.

¹¹ Penderfyniad dyddiedig 20 Mai 2008 P6_TA-PROV(2008)0212

¹² COM (2008) 412

- (8) The Community has adopted three legal instruments¹³ on the basis of article 13(1) of the EC Treaty to prevent and combat discrimination on grounds of sex, racial and ethnic origin, religion or belief, disability, age and sexual orientation. These instruments have demonstrated the value of legislation in the fight against discrimination. In particular, Directive 2000/78/EC establishes a general framework for equal treatment in employment and occupation on the grounds of religion or belief, disability, age and sexual orientation. However, variations remain between Member States on the degree and the form of protection from discrimination on these grounds beyond the areas of employment.
- (9) Therefore, legislation should prohibit discrimination based on religion or belief, disability, age or sexual orientation in a range of areas outside the labour market, including social protection, education and access to and supply of goods and services, including housing. It should provide for measures to ensure the equal access of persons with disabilities to the areas covered.
- (10) Directive 2000/78/EC prohibits discrimination in access to vocational training; it is necessary to complete this protection by extending the prohibition of discrimination to education which is not considered vocational training.
- (11) This Directive should be without prejudice to the competences of the Member States in the areas of education, social security and health care. It should also be without prejudice to the essential role and wide discretion of the Member States in providing, commissioning and organising services of general economic interest.
- (12) Discrimination is understood to include direct and indirect discrimination, harassment, instructions to discriminate and denial of reasonable accommodation.
- (13) In implementing the principle of equal treatment irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation, the Community should, in accordance with Article 3(2) of the EC Treaty, aim to eliminate inequalities, and to promote equality between men and women, especially since women are often the victims of multiple discrimination.

¹³ Cyfarwydddeb 2000/43/EC, Cyfarwydddeb 2000/78/EC a Chyfarwydddeb 2004/113/EC

- (14) The appreciation of the facts from which it may be presumed that there has been direct or indirect discrimination should remain a matter for the national judicial or other competent bodies in accordance with rules of national law or practice. Such rules may provide, in particular, for indirect discrimination to be established by any means including on the basis of statistical evidence.
- (15) Actuarial and risk factors related to disability and to age are used in the provision of insurance, banking and other financial services. These should not be regarded as constituting discrimination where the factors are shown to be key factors for the assessment of risk.
- (16) All individuals enjoy the freedom to contract, including the freedom to choose a contractual partner for a transaction. This Directive should not apply to economic transactions undertaken by individuals for whom these transactions do not constitute their professional or commercial activity.
- (17) While prohibiting discrimination, it is important to respect other fundamental rights and freedoms, including the protection of private and family life and transactions carried out in that context, the freedom of religion, and the freedom of association. This Directive is without prejudice to national laws on marital or family status, including on reproductive rights. It is also without prejudice to the secular nature of the State, state institutions or bodies, or education.
- (18) Member States are responsible for the organisation and content of education. The Commission Communication on Competences for the 21st Century: An Agenda for European Cooperation on Schools draws attention to the need for special attention to be paid to disadvantaged children and those with special educational needs. In particular national law may provide for differences in access to educational institutions based on religion or belief. Member States may also allow or prohibit the wearing or display of religious symbols at school.
- (19) The European Union in its Declaration No 11 on the status of churches and non-confessional organisations, annexed to the Final Act of the Amsterdam Treaty, has explicitly recognised that it respects and does not prejudice the status under national law of churches and religious associations or communities in the Member States and that it equally respects the status of philosophical and non-confessional organisations. Measures to enable persons with disabilities to have

effective non-discriminatory access to the areas covered by this Directive play an important part in ensuring full equality in practice. Furthermore, individual measures of reasonable accommodation may be required in some cases to ensure such access. In neither case are measures required that would impose a disproportionate burden. In assessing whether the burden is disproportionate, account should be taken of a number of factors including the size, resources and nature of the organisation. The principle of reasonable accommodation and disproportionate burden are established in Directive 2000/78/EC and the UN Convention on Rights of Persons with Disabilities.

- (20) Legal requirements¹⁴ and standards on accessibility have been established at European level in some areas while Article 16 of Council Regulation 1083/2006 of 11 July 2006 on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund and repealing Regulation (EC) No 1260/1999¹⁵ requires that accessibility for disabled persons is one of the criteria to be observed in defining operations co-financed by the Funds. The Council has also emphasised the need for measures to secure the accessibility of cultural infrastructure and cultural activities for people with disabilities¹⁶.
- (21) The prohibition of discrimination should be without prejudice to the maintenance or adoption by Member States of measures intended to prevent or compensate for disadvantages suffered by a group of persons of a particular religion or belief, disability, age or sexual orientation. Such measures may permit organisations of persons of a particular religion or belief, disability, age or sexual orientation where their main object is the promotion of the special needs of those persons.
- (22) This Directive lays down minimum requirements, thus giving the Member States the option of introducing or maintaining more favourable provisions. The implementation of this Directive should not serve to justify any regression in relation to the situation which already prevails in each Member State.

¹⁴ Rheoliad (EC) Rhif 1107/2006 a Rheoliad (EC) Rhif 1371/2007

¹⁵ OJ L 210, 31.7.2006, t.25. Rheoliad fel y'i diwygiwyd gan Reoliad (EC) Rhif 1989/2006 (OJ L 411, 30.12.2006, t.6)

¹⁶ OJ C 134, 7.6.2003, t.7

- (23) Persons who have been subject to discrimination based on religion or belief, disability, age or sexual orientation should have adequate means of legal protection. To provide a more effective level of protection, associations, organisations and other legal entities should be empowered to engage in proceedings, including on behalf of or in support of any victim, without prejudice to national rules of procedure concerning representation and defence before the courts.
- (24) The rules on the burden of proof must be adapted when there is a prima facie case of discrimination and, for the principle of equal treatment to be applied effectively, the burden of proof must shift back to the respondent when evidence of such discrimination is brought. However, it is not for the respondent to prove that the plaintiff adheres to a particular religion or belief, has a particular disability, is of a particular age or has a particular sexual orientation.
- (25) The effective implementation of the principle of equal treatment requires adequate judicial protection against victimisation.
- (26) In its resolution on the Follow-up of the European Year of Equal Opportunities for All (2007), the Council called for the full association of civil society, including organisations representing people at risk of discrimination, the social partners and stakeholders in the design of policies and programmes aimed at preventing discrimination and promoting equality and equal opportunities, both at European and national levels.
- (27) Experience in applying Directives 2000/43/EC and 2004/113/EC show that protection from discrimination on the grounds covered by this Directive would be strengthened by the existence of a body or bodies in each Member State, with competence to analyse the problems involved, to study possible solutions and to provide concrete assistance for the victims.
- (28) In exercising their powers and fulfilling their responsibilities under this Directive, these bodies should operate in a manner consistent with the United Nations Paris Principles relating to the status and functioning of national institutions for the protection and promotion of human rights.
- (29) Member States should provide for effective, proportionate and dissuasive sanctions in case of breaches of the obligations under this Directive.

- (30) In accordance with the principles of subsidiarity and proportionality as set out in Article 5 of the EC Treaty, the objective of this Directive, namely ensuring a common level of protection against discrimination in all the Member States, cannot be sufficiently achieved by the Member States and can therefore, by reason of the scale and impact of the proposed action, be better achieved by the Community. This Directive does not go beyond what is necessary in order to achieve those objectives.
- (31) In accordance with paragraph 34 of the interinstitutional agreement on better lawmaking, Member States are encouraged to draw up, for themselves and in the interest of the Community, their own tables, which will, as far as possible, illustrate the correlation between the Directive and the transposition measures and to make them public.

Has adopted this Directive:

Chapter I

GENERAL PROVISIONS

Article 1 – Purpose

This Directive lays down a framework for combating discrimination on the grounds of religion or belief, disability, age, or sexual orientation, with a view to putting into effect in the Member States the principle of equal treatment other than in the field of employment and occupation.

Article 2 – Concept of discrimination

1. For the purposes of this Directive, the “principle of equal treatment” shall mean that there shall be no direct or indirect discrimination on any of the grounds referred to in Article 1.
2. For the purposes of paragraph 1:
 - (a) direct discrimination shall be taken to occur where one person is treated less favourably than another is, has been or would be treated in a comparable situation, on any of the grounds referred to in Article 1;

- (b) indirect discrimination shall be taken to occur where an apparently neutral provision, criterion or practice would put persons of a particular religion or belief, a particular disability, a particular age, or a particular sexual orientation at a particular disadvantage compared with other persons, unless that provision, criterion or practice is objectively justified by a legitimate aim and the means of achieving that aim are appropriate and necessary.
3. Harassment shall be deemed to be a form of discrimination within the meaning of paragraph 1, when unwanted conduct related to any of the grounds referred to in Article 1 takes place with the purpose or effect of violating the dignity of a person and of creating an intimidating, hostile, degrading, humiliating or offensive environment.
 4. An instruction to discriminate against persons on any of the grounds referred to in Article 1 shall be deemed to be discrimination within the meaning of paragraph 1.
 5. Denial of reasonable accommodation in a particular case as provided for by Article 4 (1)(b) of the present Directive as regards persons with disabilities shall be deemed to be discrimination within the meaning of paragraph 1.
 6. Notwithstanding paragraph 2, Member States may provide that differences of treatment on grounds of age shall not constitute discrimination, if, within the context of national law, they are justified by a legitimate aim, and if the means of achieving that aim are appropriate and necessary. In particular, this Directive shall not preclude the fixing of a specific age for access to social benefits, education and certain goods or services.
 7. Notwithstanding paragraph 2, in the provision of financial services Member States may permit proportionate differences in treatment where, for the product in question, the use of age or disability is a key factor in the assessment of risk based on relevant and accurate actuarial or statistical data.
 8. This Directive shall be without prejudice to general measures laid down in national law which, in a democratic society, are necessary for public security, for the maintenance of public order and the prevention of criminal offences, for the protection of health and the protection of the rights and freedoms of others.

Article 3 – Scope

1. Within the limits of the powers conferred upon the Community, the prohibition of discrimination shall apply to all persons, as regards both the public and private sectors, including public bodies, in relation to:
 - (a) Social protection, including social security and healthcare;
 - (b) Social advantages;
 - (c) Education;
 - (d) Access to and supply of goods and other services which are available to the public, including housing.

Subparagraph (d) shall apply to individuals only insofar as they are performing a professional or commercial activity.

2. This Directive is without prejudice to national laws on marital or family status and reproductive rights.
3. This Directive is without prejudice to the responsibilities of Member States for the content of teaching, activities and the organisation of their educational systems, including the provision of special needs education. Member States may provide for differences in treatment in access to educational institutions based on religion or belief.
4. This Directive is without prejudice to national legislation ensuring the secular nature of the State, State institutions or bodies, or education, or concerning the status and activities of churches and other organisations based on religion or belief. It is equally without prejudice to national legislation promoting equality between men and women.
5. This Directive does not cover differences of treatment based on nationality and is without prejudice to provisions and conditions relating to the entry into and residence of third-country nationals and stateless persons in the territory of Member States, and to any treatment which arises from the legal status of the third-country nationals and stateless persons concerned.

Article 4 – Equal treatment of persons with disabilities

1. In order to guarantee compliance with the principle of equal treatment in relation to persons with disabilities:
 - a) The measures necessary to enable persons with disabilities to have effective nondiscriminatory access to social protection, social advantages, health care, education and access to and supply of goods and services which are available to the public, including housing and transport, shall be provided by anticipation, including through appropriate modifications or adjustments. Such measures should not impose a disproportionate burden, nor require fundamental alteration of the social protection, social advantages, health care, education, or goods and services in question or require the provision of alternatives thereto.
 - b) Notwithstanding the obligation to ensure effective non-discriminatory access and where needed in a particular case, reasonable accommodation shall be provided unless this would impose a disproportionate burden.
2. For the purposes of assessing whether measures necessary to comply with paragraph 1 would impose a disproportionate burden, account shall be taken, in particular, of the size and resources of the organisation, its nature, the estimated cost, the life cycle of the goods and services, and the possible benefits of increased access for persons with disabilities. The burden shall not be disproportionate when it is sufficiently remedied by measures existing within the framework of the equal treatment policy of the Member State concerned.
3. This Directive shall be without prejudice to the provisions of Community law or national rules covering the accessibility of particular goods or services.

Article 5 – Positive action

With a view to ensuring full equality in practice, the principle of equal treatment shall not prevent any Member State from maintaining or adopting specific measures to prevent or compensate for disadvantages linked to religion or belief, disability, age, or sexual orientation.

Article 6 – Minimum requirements

1. Member States may introduce or maintain provisions which are more favourable to the protection of the principle of equal treatment than those laid down in this Directive.
2. The implementation of this Directive shall under no circumstances constitute grounds for a reduction in the level of protection against discrimination already afforded by Member States in the fields covered by this Directive.

CHAPTER II REMEDIES AND ENFORCEMENT

Article 7 – Defence of rights

1. Member States shall ensure that judicial and/or administrative procedures, including where they deem it appropriate conciliation procedures, for the enforcement of obligations under this Directive are available to all persons who consider themselves wronged by failure to apply the principle of equal treatment to them, even after the relationship in which the discrimination is alleged to have occurred has ended.
2. Member States shall ensure that associations, organisations or other legal entities, which have a legitimate interest in ensuring that the provisions of this Directive are complied with, may engage, either on behalf or in support of the complainant, with his or her approval, in any judicial and/or administrative procedure provided for the enforcement of obligations under this Directive.
3. Paragraphs 1 and 2 shall be without prejudice to national rules relating to time limits for bringing actions as regards the principle of equality of treatment.

Article 8 – Burden of proof

1. Member States shall take such measures as are necessary, in accordance with their national judicial systems, to ensure that, when persons who consider themselves wronged because the principle of equal treatment has not been applied to them establish, before a court or other competent authority, facts from which it may be presumed that there has been direct or indirect discrimination, it shall be for the respondent to prove that there has been no breach of the prohibition of discrimination.
2. Paragraph 1 shall not prevent Member States from introducing rules of evidence which are more favourable to plaintiffs.
3. Paragraph 1 shall not apply to criminal procedures.
4. Member States need not apply paragraph 1 to proceedings in which the court or competent body investigates the facts of the case.
5. Paragraphs 1, 2, 3 and 4 shall also apply to any legal proceedings commenced in accordance with Article 7(2).

Article 9 – Victimisation

Member States shall introduce into their national legal systems such measures as are necessary to protect individuals from any adverse treatment or adverse consequence as a reaction to a complaint or to proceedings aimed at enforcing compliance with the principle of equal treatment.

Article 10 – Dissemination of information

Member States shall ensure that the provisions adopted pursuant to this Directive, together with the relevant provisions already in force, are brought to the attention of the persons concerned by appropriate means throughout their territory.

Article 11 – Dialogue with relevant stakeholders

With a view to promoting the principle of equal treatment, Member States shall encourage dialogue with relevant stakeholders, in particular non-governmental organisations, which have, in accordance with their national law and practice, a legitimate interest in contributing to the fight against discrimination on the grounds and in the areas covered by this Directive.

Article 12 – Bodies for the Promotion of Equal treatment

1. Member States shall designate a body or bodies for the promotion of equal treatment of all persons irrespective of their religion or belief, disability, age, or sexual orientation. These bodies may form part of agencies charged at national level with the defence of human rights or the safeguard of individuals' rights, including rights under other Community acts including Directives 2000/43/EC and 2004/113/EC.
2. Member States shall ensure that the competences of these bodies include:
 - without prejudice to the right of victims and of associations, organizations or other legal entities referred to in Article 7(2), providing independent assistance to victims of discrimination in pursuing their complaints about discrimination,
 - conducting independent surveys concerning discrimination,
 - publishing independent reports and making recommendations on any issue relating to such discrimination.

CHAPTER III FINAL PROVISIONS

Article 13 – Compliance

Member States shall take the necessary measures to ensure that the principle of equal treatment is respected and in particular that:

- (a) any laws, regulations and administrative provisions contrary to the principle of equal treatment are abolished;
- (b) any contractual provisions, internal rules of undertakings, and rules governing profit-making or non-profit-making associations contrary to the principle of equal treatment are, or may be, declared null and void or are amended.

Article 14 – Sanctions

Member States shall lay down the rules on sanctions applicable to breaches of the national provisions adopted pursuant to this Directive, and shall take all measures necessary to ensure that they are applied. Sanctions may comprise the payment of compensation, which may not be restricted by the fixing of a prior upper limit, and must be effective, proportionate and dissuasive.

Article 15 – Implementation

1. Member States shall adopt the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive by ... at the latest [two years after adoption]. They shall forthwith inform the Commission thereof and shall communicate to the Commission the text of those provisions and a correlation table between those provisions and this Directive.

When Member States adopt these measures, they shall contain a reference to this Directive or be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The methods of making such reference shall be laid down by Member States.

2. In order to take account of particular conditions, Member States may, if necessary, establish that the obligation to provide effective access as set out in Article 4 has to be complied with by ... [at the latest] four [years after adoption].

Member States wishing to use this additional period shall inform the Commission at the latest by the date set down in paragraph 1 giving reasons.

Article 16 – Report

1. Member States and national equality bodies shall communicate to the Commission, by ... at the latest and every five years thereafter, all the information necessary for the Commission to draw up a report to the European Parliament and the Council on the application of this Directive.
2. The Commission's report shall take into account, as appropriate, the viewpoints of the social partners and relevant non-governmental organizations, as well as the EU Fundamental Rights Agency. In accordance with the principle of gender mainstreaming, this report shall, inter alia, provide an assessment of the impact of the measures taken on women and men. In the light of the information received, this report shall include, if necessary, proposals to revise and update this Directive.

Article 17 – Entry into force

This Directive shall enter into force on the day of its publication in the Official Journal of the European Union.

Article 18 – Addressees

This Directive is addressed to the Member States.

Done at Brussels,

For the Council

The President

Atodiad B: Dogfennau a dolenni cysylltiedig

Cynnig ar gyfer Cyfarwyddeb Cyngor ar weithredu egwyddor triniaeth gyfartal rhwng pobl waeth beth fo'u crefydd neu'u credo, eu hanabledd, eu hoedran neu eu cyfeiriadedd rhywiol:

www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008PC0426:EN:HTML

Mesur cydraddoldeb:

http://www.equalities.gov.uk/equality_bill.aspx

Rhestr ddefnyddiol o Dermau'r UE

http://europa.eu/scadplus/glossary/index_en.htm

Cyfarwyddeb Hil 2000/43/EC:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:180:0022:0026:EN:PDF>

Cyfarwyddeb Fframwaith 2000/78/EC:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:303:0016:0022:EN:PDF>

Cyfarwyddeb Rhywedd 2004/113/EC:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:373:0037:0043:EN:PDF>

Atodiad C: Cod Ymarfer yr Adran Busnes, Menter a Diwygio Rheoleiddio ar Ymgynghori

Mae'r ddogfen hon a'r broses ymgynghori wedi'u cynllunio i gadw at y Cod Ymarfer ar Ymgynghori a baratowyd gan yr Adran Busnes, Menter a Diwygio Rheoleiddio, ac maent yn unol â'r saith maen prawf ar gyfer ymgynghori:

Maen Prawf – Pryd y dylid ymgynghori

Dylai ymgynghoriad ffurfiol gael ei gynnal ar gam lle mae cyfle i ddylanwadu ar ganlyniad y polisi.

Maen Prawf – Hyd ymgynghoriadau

Dylai ymgynghoriadau fel arfer bara o leiaf 12 wythnos a dylid ystyried terfynau amser hwy lle y bo hynny'n ddichonadwy ac yn synhwyrol.

Maen Prawf – Eglurder ynglŷn â chwmpas ac effaith

Dylai dogfennau'r ymgynghoriad fod yn glir ynghylch y broses ymgynghori, yr hyn a gynigir, faint o ddylanwad y gellid ei gael a chostau a buddiannau disgwylidig y cynigion.

Maen Prawf – Hygyrchedd ymgynghoriadau

Dylai ymgynghoriadau gael eu cynllunio i fod yn hygyrch i'r bobl hynny y mae'r ymgynghoriad yn bwriadu eu cyrraedd a dylent gael eu targedu'n glir at y bobl hynny.

Maen Prawf – Baich ymgynghori

Dylid sicrhau bod yr ymgynghoriad mor ddidrafferth â phosibl er mwyn iddo fod yn effeithiol ac er mwyn cael cefnogaeth yr ymgynghoreion i'r broses.

Maen Prawf – Ymatebolrwydd ymgynghoriadau

Dylai'r ymatebion i'r ymgynghoriad gael eu dadansoddi'n ofalus a dylid rhoi adborth clir i'r rhai sydd wedi cyfrannu yn dilyn yr ymgynghoriad.

Maen Prawf – Y gallu i ymgynghori

Dylai'r swyddogion sy'n cynnal ymgynghoriadau ofyn am arweiniad ar sut i gynnal ymgynghoriad effeithiol a rhannu'r hyn a ddysgwyd ganddynt o'r profiad.

Swyddfa Cydraddoldebau'r Llywodraeth
9th Floor
Eland House
Bressenden Place
London SW1E 5DU

E-bost: EUDirective@geo.gsi.gov.uk
www.equalities.gov.uk

© Hawlfraint y Goron 2009

295332